

Aanduiding van ankerplaats
‘Domein Blommerschot en Beulkbeemden’
Code : APA011

1. Benaming van de ankerplaats + ligging

Domein Blommerschot en Beulkbeemden, gelegen in de gemeenten Malle, Lille, Vorselaar, Zandhoven, Zoersel en Beerse (provincie Antwerpen)

De totale oppervlakte van de ankerplaats bedraagt 975,61 ha.

2. Aflijning van de ankerplaats op schaal 1/25.000 die de grenzen ervan aangeeft

Zie kaart 1

3. Nummer ankerplaats uit landschapsatlas

Anker ID: A10042

4. Situering

Situering in ruimere omgeving

De ankerplaats is gelegen in het noorden van de provincie Antwerpen, hoofdzakelijk op het grondgebied van de gemeente Malle (deelgemeente Oostmalle). Het westelijk gedeelte van de ankerplaats behoort tot de gemeenten Zoersel en Zandhoven. Het oosten van de ankerplaats is gelegen in de gemeenten Lille en Vorselaar. De uiterste noordoostpunt van de ankerplaats behoort tot de gemeente Beerse.

De begrenzing van de ankerplaats wordt gevormd door de autosnelweg E34 (Antwerpen-Eindhoven) in het zuiden, de Pulsebaan, de bewoning van Wechelderzande (Lille) en de Molenbeek in het oosten, het gehucht Zalfen en de noordgrens van het vliegveld van Malle in het noorden en de bewoning van het gehucht Eindhoeven (Zoersel) in het westen. De N153 (Herentals-Oostmalle) doorkruist ter hoogte van Bruulbergen de ankerplaats in het noorden.

Relatie met andere ankerplaatsen

De ankerplaats maakt deel uit van een cluster van vier ankerplaatsen op het grondgebied van de gemeenten Malle, Zoersel, Lille, Beerse, Vorselaar en Zandhoven.

Domein Blommerschot en Beulkbeemden grenst ten noorden aan de ankerplaats ‘s Herenbos, Heihuizen en Zalfen’ en ten westen aan de ankerplaats ‘Zalfens Gebroekt’. Ankerplaats ‘Domein de Renesse’, gelegen tegen het dorpscentrum van Oostmalle, vormt het noordelijk deel van de aaneengesloten cluster.

Andere types van beschermingen en statuten

Gewestplanbestemmingen:

- Bosgebied
- Landschappelijk waardevol landbouwgebied
- Militair domein
- Natuurgebied
- Gebieden voor dagrecreatie
- Waterwinningsgebied

Ruimtelijke planning:

Ruimtelijke uitvoeringsplannen:

Er zijn geen RUP's van kracht.

Algemene en bijzondere plannen van aanleg:

Het Bijzonder Plan van Aanleg 'Blommerschot' is gelegen in de ankerplaats. Het BPA is een verfijning van het gewestplan en heeft betrekking op het Domein Blommerschot. Het voorziet in de omzetting van bosgebied tot gebied bestemd voor landbouw in de ruimere zin. Er zijn wel beperkingen op het gebied van bouwen en het vellen van bomen uit waardevolle bomenrijen en aangeduide beboste gronden.

VEN/IVON (Vlaams Ecologisch Netwerk/Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk):

Ten noorden van het vliegveld van Malle en ten zuiden van de ankerplaats ligt het VEN-gebied nummer 317 'De Vallei van de Molenbeek en Tappelbeek'.

Speciale Europese Beschermingszones:

Een zeer groot gedeelte van de ankerplaats (met uitzondering van het valleigebied van de Molenbeek in het oosten en het landbouwgebied rond Eindhoven (Zalfense Heide)) is gelegen in Habitatrichtlijngebied BE2100017 'Bos- en heidegebieden ten oosten van Antwerpen' omwille van het voorkomen van volgende habitats en soorten:

- Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen (2330);
- Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten met amfibische vegetatie: *Lobelia*, *Littorellia* en *Isoëtes* (3110);
- Oligotrofe wateren van het Middeneuropese en peri-alpiene gebied met *Littorella*- of *Isoëtes*-vegetatie of met eenjarige vegetatie op drooggevalle oevers (*Nanocyperetalia*) (3130);
- Noordatlantische vochtige heide met *Erica tetralix* (4010);
- Droge heide (alle subtypen) (4030);
- Grasland met *Molinia* op kalkhoudende bodem en kleibodem (*Eu-Molinion*) (6410);
- Beukenbossen van het type *Ilex*- en *Taxus*-soorten, rijk aan epifyten (*Ilici-Fagetum*) (9120);
- Oude zuurminnende bossen met *Quercus robur* op zandvlakten (9190);
- Overblijvende of relictbossen op alluviale grond (*Alnion glutinoso-incanae*) (91E0);
- Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*) (1149);
- Rivierdonderpad (*Cottus gobio*) (1163);
- Beekprik (*Lampetra planeri*) (1096);
- Geel schorpioenmos (*Drepanocladus vernicosus*) (1393);
- Drijvende waterweegbree (*Luronium natans*) (1831).

Natuureservaten:

Het erkend natuureservaat De Kluis ligt in het zuiden van de ankerplaats op het grondgebied van de gemeente Zoersel. Het betreft een relatief klein natuurgebied, maar sluit aan bij het militair domein en vliegveld van Malle. Het maakt deel uit van de waardevolle vallei van de Visbeek.

Bosreservaten:

De ankerplaats bevat geen of is niet gelegen in een bosreservaat.

Beschermingen als monument, stads- of dorpsgezicht of landschap (www.onroerenderfgoed.be):

De ankerplaats bevat geen beschermd erfgoed.

Statuut waterlopen:

- Molenbeek: 2de categorie
- De Delfte Beek (Visbeek): 2de categorie
- Boonhofloop: 2de en 3de categorie
- Beulkloop: 3de categorie
- Eindhovensebeek: 3de categorie

5. Omschrijving

De ankerplaats Domein Blommerschot en Beulkbeemden is samengevat te omschrijven als een centraal gelegen bosgebied, het noordoost-zuidwest georiënteerde vliegveld en de landbouwenclave van Blommerschot, geflankeerd door een kleinschalig valleilandschap in het oosten (vallei van de Visbeek) en westen (vallei van de Molenbeek – Beulkloop).

De oorspronkelijke structuur van de ankerplaats wordt gevormd door de wisselwerking tussen de ondergrond, de bodem, het reliëf en de waterhuishouding. Deze 'natuurlijke structuur' is de vertrekbasis van alle latere ontwikkelingen van het gebied. De belangrijkste elementen van de oorspronkelijke structuur zijn:

- De aanwezigheid van een hoogterug of Kempische cuesta die van west naar oost door de Antwerpse Kempen loopt en in Malle net ten noorden van het kasteeldomein en het centrum van Oostmalle gelegen is. De dorpskernen van de gemeente Malle (Westmalle en Oostmalle) liggen net ten zuiden van deze 29-30 meter hoge cuestarug.
- Ten noorden van Oostmalle-dorp en dus op de cuestarug, is het landschap vlak en open. Immers de kleiplaat vormt de grens met de cuesta. Klei is een vruchtbare ondergrond. Dit verklaart waarom hier de belangrijkste landbouwactiviteiten plaatsvinden.
- Ten zuiden van de cuesta is het landschap meer gesloten en bebost, want de ondergrond bestaat er uit zandformaties. De volledige ankerplaats 'Domein Blommerschot en Beulkbeemden' is in deze zandige depressie gelegen..
- De waterscheidingslijn tussen het Schelde- en Maasbekken ligt net iets ten noorden van de gemeente Malle. Het gevolg is dat de beken van noord naar zuid afwateren en zo kleine bijriviertjes van de Kleine Nete vormen.
- De aanwezigheid van landduinen (Bruulbergen in het noorden van de ankerplaats), gevormd door lokale zandverstuivingen, die het brede en vlakke landschapsbeeld van de beekvalleien doorbreken.

Geologie, geomorfologie en reliëf

Het geologische substraatmateriaal in de provincie Antwerpen bestaat uit losse sedimenten van zand en klei. Door het proces van differentiële erosie werden de zachte zandlagen afgevoerd en bleven de harde kleilagen als een heuvel in het landschap achter. Zo ontstonden binnen de provincie Antwerpen twee zgn. cuesta's, de cuesta van de Klei van Boom in het zuiden van de provincie en een kleinere cuesta van de Kleien van de Kempen in het noorden. Het reliëf van een cuesta bestaat uit een lange heuvel met ten zuiden een relatieve steilrand en ten noorden een zeer zacht afhellende rug. De beide cuesta's verlopen oost-west en min of meer evenwijdig aan elkaar. Tussen de cuesta's komt een zeer uitgestrekte depressie voor. Het middengedeelte van de provincie Antwerpen behoort hoofdzakelijk tot deze depressie. De ankerplaats Domein Blommerschot en Beulkbeemden ligt op de zuidflank van de Kempense microcuesta. De hoogte van deze cuestarug reikt tot ca. 30 meter in het westen en ca. 40 m in het oosten. Het reliëf binnen de ankerplaats is vrij vlak, met uitzondering van de landduinen van Bruulbergen. Het hoogste punt bevindt zich op de top van een landduin in Bruulbergen (noorden van de ankerplaats).

De ondergrond ten zuiden van de cuestasteilrand bestaat uit herwerkte zanden van de Formatie van de Kempen. Ter hoogte van de ankerplaats zijn dit olijfgrijze tot bruine, kleihoudende zanden van het Lid van Malle.

Bodem

De bodem is ontstaan uit het Quartair eolisch dekzandmateriaal afgezet tegen het einde van de laatste ijstijd. De bodems variëren binnen de ankerplaats van droog zand in het noorden van de ankerplaats, vochtig zand in het centrale bosgebied en Blommerschot tot nat zand in de beekvalleien. Plaatselijk langs de waterlopen bestaan de bodems uit nat zandleem. Ten noorden van het vliegveld van Malle is het zand verwaaid tot landduinen.

Hydrografie

De Molenbeek en de Visbeek (De Delfte Beek) zijn de voornaamste waterlopen in de ankerplaats. Boonhofloop en Beulkloop zijn beide bijbeken van de Molenbeek. Ten zuiden van de autosnelweg (buiten de ankerplaats) mondt de Visbeek uit in de Molenbeek.

Beide beken hebben binnen de ankerplaats een goede tot zeer goede structuurkwaliteit. De Beulkloop en Boonhofloop zijn sterk gekanaliseerde waterlopen.

De grondwatertafel ten zuiden van het vliegveld en in de valleien ligt niet diep. Uitzondering hierop vormen de droge zandgronden en landduinen van en rondom Bruulbergen in het noorden van de ankerplaats.

Bodemgebruik

De ankerplaats Domein Blommerschot en Beulkbeemden kan naar bodemgebruik opgedeeld worden in vijf eenheden:

- Het beboste landduinengebied van Bruulbergen en de heide en heischrale graslanden van het vliegveld van Malle;
- Het compartimentenlandschap van en rondom Domein Blommerschot;
- Het historisch bos van Schrabbenbos en Reebergen met het natuurreservaat De Kluis;
- Het valleilandschap van Beulkbeemden;
- Het valleilandschap ten zuidoosten van Eindhoven.

Het beboste landduinengebied van Bruulbergen en de heide en heischrale graslanden van het vliegveld van Malle

Historiek

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden van Graaf de Ferraris (ca. 1777) staat het volledige gebied nog aangeduid als open heidegebied. Er loopt één centrale (zand)weg doorheen het landduinengebied die Bruul (enkele hoeve ten noorden van de Molenbeek) verbindt met het centrum van Oostmalle. Van de huidige gewestweg Herentals-Oostmalle is nog geen sprake.

Ten tijde van Vandermaelen (1854) blijft het aandeel open heidegebied nog bijzonder groot. Enkele percelen in de omgeving van Bruul en Middelburg zijn bebost, maar verdwijnen in het uitgestrekte heidelandschap.

Op de Militaire geografische kaarten (1872 en 1925) zijn de landduinen van Bruulbergen bebost. Meerdere wegen ontsluiten het landduinengebied.

De topografische kaart van het Militair Geografisch Instituut uit 1970 en het orthofotoplan uit 1971 laten zien dat grote delen van Bruulbergen werden bebost. Enkele open stuifduinen zijn nog te zien ten noorden van het vliegveld, dat twintig jaar eerder (1952-1955) werd aangelegd.

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een mesolithische site in de duinen van Bruulbergen, gevonden in 1956. (CAI-105313). Landduinen hebben een hoog archeologisch potentieel, omdat deze stuifzanden van oude prehistorische sites bedekt hebben. De kans dat dergelijke sites intact bewaard zijn, is dan ook groot.

Huidig bodemgebruik

Het beboste landduinengebied van Bruulbergen bestaat hoofdzakelijk uit monotone dennenaanplanten met weinig ondergroei. Ten oosten van de gewestweg N115 zijn een aantal duintopjes niet volledig verbost. Hierdoor is er nog plaats voor typische pioniersvegetaties met buntgras, heidespurrie en verschillende korstmossen. Helemaal ten noordoosten van het vliegveld zijn er nog enkele vegetatieloze stuifduinen. Ten westen van de landduinen en ten noorden van het vliegveld zijn de bossen structuurrijker met Zomereik, Beuk, Grove den en Corsikaanse den als hoofdboomsoorten. Hier vindt men ook enkele gegraven waterpartijen (vijvers) terug.

Het militair vliegveld is een langwerpige open zone (noordoost-zuidwest georiënteerd) omsloten door grote boscomplexen. Langs de geasfalteerde startbaan komen uitgestrekte heischrale graslanden voor. Deze graslanden bestaan zowel uit pioniersvegetaties, specifiek voor droge, humusarme zandgronden als pioniersvegetaties van humeuze, matig voedselarme zandgronden en meer grazige vegetaties. In het laatste geval betreft het hoofdzakelijk vegetaties van pijpenstrootje en schapegras.

Het compartimentenlandschap van en rondom Blommerschot

Historiek

De eerste vermelding van Blommerschot - toen een groot Riddergoed - dateert uit 1432.

Op de Kabinetskaart der oostenrijke Nederlanden van Graaf de Ferraris (1777) staat Blommerschot vermeldt als 'Blomschot'. De kasteelhoeve met bijgebouwen en omgevende akkers, weilanden en een groot bos, ligt ingebed in een 'zee' van heide. Het bos, ten oosten van de hoeve, vormt de overgang met de hoeven en akkergebieden van 'Middelborch' en 'Brul'. Ten noorden van de Molenbeek ('Brulsche Beek') verbindt een dreef Bruul met de kasteelhoeve van Blommerschot: de huidige dreef Blommerschot. Het in cultuur gebrachte landschap contrasteert zeer sterk met het omgevende heidelandschap. Alle percelen zijn omzoomd door bomenrijen of houtkanten, waardoor deze compartimentering sterk contrasteert met het omgevende open heidelandschap.

Bij Vandermaelen valt op dat het aandeel heide rondom 'Blommerschotsenhoef' afneemt ten voordele van akkerland en bossen. Ook in de beekvallei is de oppervlakte aan bos gestegen ten nadele van de heide en beemden. Opvallen zijn de toenemende ontginningswegen in de heide en een aanzet van dreven in de aangelegde bossen.

Op de Militaire geografische kaarten (1872 en 1925) valt op dat de akkerpercelen rondom de 'Bloemenschotschehof', verder werden opgedeeld in kleinere percelen door het aanplanten van houtkanten en bomenrijen. Zowel ten oosten, ten westen en ten zuiden van de hoeve zijn de akkers omsloten door bos. Talrijke dreven verdelen dit bos in kleinere compartimenten. Ten noorden van de hoeve blijft een groot heideperceel bewaard. Ook rond Middelburg (ten zuiden van Bruulbergen) zijn de akkers opgedeeld in kleinere percelen. Kleine restanten heide liggen er ingebed in omgevend bos. Het ten tijde van de Ferraris nagenoeg aaneengesloten akkergebied tussen Blommerschot en Middelburg verdwijnt nagenoeg ten voordele van bos. Langs de dreef naar Blommerschot komt het kleine landgoed Heiligenaert tot ontwikkeling.

De topografische kaart van het Militair Geografisch Instituut uit 1970 en het orthofotoplan uit 1971 laten min of meer de huidige situatie zien. Blommerschot ligt als landbouwenclave ingebed in de omgevende bossen.

In de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) wordt Blommerschot niet vermeldt. Eén bron maakt melding van een kasteelburcht uit de 12de eeuw. De plaggenbodems in het domein zijn gronden met een hoge archeologische potentiële waarde. Ze zijn het gevolg van plaggenbemesting door de eeuwen heen. Het dikke plaggenpakket dat zo ontstond heeft een beschermende werking op het onderliggende archeologische patrimonium. Het gaat hier om gronden die niet alleen in de middeleeuwen ideale akkergronden waren, maar het ook waren in de prehistorie en de latere Romeinse tijd.

Huidig bodemgebruik

De centrale landbouwenclave van Blommerschot heeft door de aanwezigheid van weiden met alleenstaande bomen en omzoomd met zomereiken en dreven in combinatie met de landelijke bebouwing een parkachtig landschapsbeeld. Ten noorden van de Villa Blommerschot werden grote stallen ingeplant, die ten dele het kleinschalige karakter van de site verstoren. Niettemin is het historische karakter van landbouwenclave, ingebed in het gesloten boscomplex, bewaard gebleven. Het BPA Blommerschot voorziet in het behoud van de landbouwenclave en verbiedt ondermeer het vellen van waardevolle bomen en bomenrijen in het gebied. Van Middelburg en Bruul resteren enkel enkele weiden in het bos.

De historische bosontginning van Schrabbenbos en Reebergen met het natuurreserveaat De Kluis

Historiek

De bosontginning van Schrabbenbos (tussen Einhoven en Blommerschot) en Reebergen (in het zuiden van de ankerplaats) verloopt analoog als de bosontwikkeling in de duinen van Bruulbergen, zoals mag blijken uit historische kaarten. Ten tijde van de Ferraris en Vandermaelen maakte dit gebied nog deel uit van de uitgestrekte heideterreinen tussen Zoersel, Wechelderzande en Oostmalle. Een echte omzetting naar bos kwam er in de 19de eeuw. De 'Zalphenseheide', tussen Blommerschot en Einhoven bleef enige tijd gespaard van de bebossingsgolf tot de twintigste eeuw.

Het huidige natuurreserveaat De Kluis, gelegen aan de Kluisbrug aan de Visbeek, ontsnapte omwille van de natte omstandigheden aan de bebossing. Op de kaart van de Ferraris maakt het gebied nog deel uit van de heide, maar wordt toch al vlug in cultuur genomen als beekbegeleidend hooiland. Door het in onbruik raken van de kleinschalige landbouw evolueert een deel van de beemden naar beekbegeleidend loofbos.

Huidig bodemgebruik

Het bosgebied van Schrabbenbos en Reebergen vertoont grote overeenkomsten met het bosgebied van Bruulbergen en van Heihuizen en wordt ervan gescheiden door het vliegveld. Ook hier vindt men een afwisseling van enerzijds min of meer structuurrijke en anderzijds monotone bosvegetaties. De meerderheid van de bosbestanden bestaat uit grove en Corsikaanse den, in mindere mate met Douglasspar, fijnspar, Amerikaanse eik en zomereik. Kenmerkend voor het bosgebied zijn de talrijke dreven hoofdzakelijk gevormd door gewone beuk, Amerikaanse eik en zomereik. Hier en daar komen ook vijvertjes in het bosgebied voor. Ze zijn nagenoeg volledig omgeven door bos en daardoor zeer soortenarm.

Natuurreserveaat De Kluis ligt rondom de meanderende Visbeek en heeft zich spontaan ontwikkeld tot een zeer nat valleibos.

Het valleilandschap van Beulkbeemden

Historiek

Het valleilandschap van Beulkbeemden is gelegen in het zuiden van de ankerplaats rond de Beulkloop, een bijbeek van de Molenbeek.

Ten tijde van de Ferraris is het overgrote deel van de beekvallei nog niet in cultuur gebracht. Enkele percelen langs de Molenbeek zijn gekarteerd als grasland. Van de Beulkloop en de Boonhofloop zijn niet terug te vinden op de kaart. Bij Vandermaelen zijn de percelen ten westen van Wechelderzande en ten oosten van de Molenbeek gekarteerd als 'Molen broek' een brede gordel van beemden langs de beek. Meer naar het westen, ten zuiden van Blommerschot is de heide nog niet ontgonnen. Op de Militaire geografische kaarten (1872 en 1925) bestaat het grootste gedeelte van het deelgebied uit graslanden. Ter hoogte van Blommerschot neemt het aandeel bos toe ten nadele van de heide. In de twintigste eeuw blijft deze situatie min of meer stabiel.

Huidig bodemgebruik

De vallei van de Molenbeek bestaat vandaag uit een mozaïek van weilanden, ruigten, bossen, akkers en weekendverblijven. De open beekvallei contrasteert met de gesloten bossen ten noorden van de Molenbeek.

Het valleilandschap ten zuidoosten van Eindhoven

Historiek en huidig bodemgebruik

Het valleilandschap ten zuidoosten van Eindhoven bestaat uit een lappendeken van akkers, weiden en bossen en sluit aan bij het landbouwlandschap van het Zalfens Gebroekt. Zoals de andere deelgebieden in de ankerplaats maakte het een ontwikkeling door van open heide en beemden (Kabinetskaart van Graaf de Ferraris) tot een geheel van akkers, weilanden en bossen. Kleine landschapselementen (solitair) en houtkanten langs akkers en weilanden zijn kenmerkend en zijn ook vandaag nog aanwezig.

6. De landschapskenmerken die typisch zijn voor de ankerplaats, met inbegrip van de ruimtelijke kenmerken die eigen zijn aan de waarden

1° Het beboste landduinengebied van Bruulbergen en de heide en heischrale graslanden van het vliegveld van Malle

Kenmerkend voor dit deelgebied van de ankerplaats zijn:

- a) De landduinen
 - 1) De schaars aanwezige niet verboste landduinen met typische pionierbegroeiing van buntgras, zandzegge, heidespurrie en korstmossen; (foto 1)
 - 2) De beboste en verboste landduinen (foto 2)
 - 3) De duinentopografie als markante terreinovergang in het overwegend vlakke omgevende landschap (foto 3)
- b) Historische bosontginning van de 19de en 20ste eeuw met rechthoekig aangelegde bospercelen als voorbeeld van Kempense ontginning van gemeenschappelijk heideareaal (foto 4)
- c) Het vliegveld als open corridor in de gesloten beboste omgeving (foto 5)
- d) Resterende heiderelicten met aanwezige natuurwaarden (kenmerkende fauna en flora) (foto 6)
- e) De aanzienlijke oppervlakte aan heischrale graslanden langs de startbaan van het vliegveld met aanwezige natuurwaarden (kenmerkende fauna en flora) (foto 7)
- f) De kleine waterpartijen (vijvers) in het bosgebied
- g) De onverharde zandwegen in het bosgebied en het vliegveld (foto 8)
- h) De archeologische vondsten en potenties

2° Het compartimentenlandschap van en rondom Blommerschot

- a) Het bouwkundig erfgoed:
 - 1) Sterk verbouwd landgoed Heiligenaert (landhuis, anno 1846), Blommerschot z.n.; (foto 9)
 - 2) Kapel van O.-L.- Vrouw van Lourdes (gebouwd in 1900) langs de dreef Blommerschot tegenover Villa Blommerschot (foto 10)
 - 3) Villa Blommerschot (foto 11)
- b) Weiden met solitair en omzoomd met bomenrijen (foto 12)
- c) De goed ontwikkelde dreven met Zomereik en Gewone beuk (foto 13, 14 en 15)
- d) De bosbestanden

3° De historische ontginning van Schrabbenbos en Reebergen met het natuurreserveaat De Kluis

- a) Historische ontginning van de 19de en 20ste eeuw met rechthoekig aangelegde bospercelen als voorbeeld van Kempense ontginning van gemeenschappelijk heideareaal
- b) De goed ontwikkelde dreven
- c) Kleine waterpartijen (vijvers)
- d) De meanderende Visbeek (foto 16)
- e) Waardevolle beekbegeleidend bos langs de Visbeek (natuurreserveaat de Kluis) (foto 17)
- f) Zandwinningsput langs de E34
- g) Bouwkundig erfgoed: het Kruis van Blommerschot (foto 18)

4° Het valleilandschap van Beulkbeemden

- a) Historisch stabiel relatief gesloten akker- en weilandengebied in contrast met het noordelijk gelegen gesloten boscomplex (foto 19 en 20)
- b) Talrijk voorkomen van kleine landschapselementen: houtkanten, bomenrijen
- c) Waardevolle ruigten

5° Het valleilandschap ten zuidoosten van Eindhoven

- a) Het lappendeken van akkers, weilanden en bossen (foto 21)

7. De waarden die tot de aanduiding aanleiding gegeven hebben

Natuurwetenschappelijke waarde

De ankerplaats bevat geomorfologische, bodemkundige, hydrologische, landschapsecologische, faunistische en floristische erfgoedwaarden.

Eén van de meest karakteristieke natuurlijke landschapselementen zijn de landduinen in het noorden van de ankerplaats (Bruulbergen). Deze (historische) zandverstuivingen vormen een markante terreinovergang in het overwegend vlakke landschap. De droge zandbodems van de duinen contrasteren sterk met de vochtige en natte zandbodems van de beekvalleien en de bossen. Samen met de afwisseling in open (vliegveld van Malle) tot halfopen (beekvalleien van Molenbeek en Visbeek en de landbouwenclave van Malle) en gesloten entiteiten (het grote en uitgestrekte boscomplex), zorgt deze verscheidenheid voor een enorme rijkdom aan typisch Kempense biotopen: landduinen, heiden, heischrale graslanden, vennen, naald- en loofbossen. Aangevuld met cultuurelementen als dreven, bomenrijen, vijvertjes, weilanden, akkers en veldwegen vormt deze ankerplaats een uitermate belangrijk leefgebied voor verschillende (zeldzame) planten en dieren. Dit wordt ondersteund door de aanduiding als Europees Habitatrichtlijngebied van een zeer groot deel van deze ankerplaats.

Historische waarde

De historische waarde van de ankerplaats blijkt uit:

- de ontwikkeling en het gebruik van het domein Blommerschot;
- de historische bosontginning van Bruulbergen, Schrabbenbos en Reebergen;
- de ontginning van de beekvalleien;
- de geschiedenis van het vliegveld van Malle (Blommerschot);

- het bouwkundig erfgoed;
- de archeologische vondsten.

De eerste vermelding van Blommerschot – toen een Riddergoed – dateert van 1432. De ontwikkeling van deze landbouwenclave is goed te volgen door vergelijking van historische kaarten. In de 18de eeuw was het domein ingebed in een uitgestrekte heide. In de 19de eeuw stijgt het aandeel bos in en rondom Blommerschot zeer sterk. Het huidige goed ontwikkelde drevenpatroon is reeds herkenbaar op de eerste historische kaarten van het gebied. Het landgoed Heiligenaert gaat van oorsprong terug tot 1846, maar werd intussen sterk verbouwd. De O.L.-Vrouw van Lourdeskapel in Blommerschot werd gebouwd in 1900.

De historische bosexploïtatie in de streek, ten nadele van de immense heide, is ook zichtbaar op historische kaarten. Deze ontginning vindt hoofdzakelijk plaats in de 19de en 20^e eeuw, waarbij naast de aanleg van bospercelen ook de ontginningswegen in de heide opvallen. Veel van deze wegen zijn tot vandaag bewaard gebleven. Ook de ontginning van het beemdenlandschap in de beekvalleien loopt parallel met de landbouw- en bosontginning.

Het vliegveld van Malle werd pas in de tweede helft van de twintigste eeuw aangelegd en maakte het mee mogelijk dat de laatste heiderelicten en heischrale graslanden bewaard bleven tot vandaag.

Hoewel de archeologische vondsten eerder beperkt zijn (bekend is een mesolithische site in de duinen van Bruulbergen), wijzen een aantal studies op de archeologische potenties.

Esthetische waarde

Het landschap in de ankerplaats 'Blommerschot en Beulkebeemden' is zeer verscheiden in opbouw en structuur met een afwisseling van landduinen, heide, uitgestrekte bossen, imposante dreven en kleinschalige landbouw in de beekvalleien. In combinatie met het schaarse, maar zeer mooie bouwkundig erfgoed, resulteert dit in een esthetisch zeer aantrekkelijk en waardevol geheel.

Ruimtelijk-structurende waarde

Deze ankerplaats kan worden getypeerd als een centraal gelegen bosgebied dat aan de oost- en westzijde wordt begrensd door een kleinschalig valleilandschap. De open structuren in het bos, gevormd door de landbouwenclave van Blommerschot en het vliegveld, brengen structuur in het overwegend gesloten boscomplex. De duinen van Bruulbergen zorgen voor een markante terreinovergang in het vlakke landschap. Grenzend aan de ankerplaatsen 'Zalfens Gebroekt' en 's Herenbos, Heihuizen en Zalfen' vormt deze ankerplaats een onderdeel van een uitgestrekte en landschappelijk waardevolle open ruimte tussen Oostmalle, Zoersel en Wechelderzande.

8. Aanpassingen t.o.v. de oorspronkelijke fiche van de ankerplaats omwille van nieuwe inzichten

Aanpassing afbakening

De ankerplaats, zoals afgebakend in de Landschapsatlas (versies 2001 en 2005), werd niet aangepast.

Aanpassing inhoud

Het tekstuele gedeelte werd aangepast op het vlak van de omschrijving, landschappelijke waarden en kansen en knelpunten. Hierbij werd geactualiseerd op basis van terreinwerk.

9. Toekomstige ruimtelijke vertaling en visie op de ankerplaats

De toekomstige ruimtelijke vertaling en visie op de ankerplaats wordt weergegeven in kaart 2.

De landbouwenclave van Blommerschot, ingebed in een groot boscomplex met aansluitend het vliegveld van Malle en de beekvalleien van Molenbeek en Visbeek heeft een uitgesproken landschapsontwikkeling doorgemaakt die duidelijk afleesbaar is in de ankerplaats. Het **behoud van de vermelde landschapswaarden is de hoofddoelstelling**. Volgende algemene doelstellingen worden beoogd:

- het optimaal behoud, herstel of versterking van de historisch gegroeide structuur van het landschap;
- het optimaal behoud, de instandhouding en het onderhoud van de voor het landschap waardevolle en opbouwende elementen, waaronder het aanwezige bouwkundig erfgoed, dreven, bomenrijen, solitairen, bomengroepen, bossen, weilanden, akkers, vijvers, ruigten, landduinen, heiderelicten, heischrale graslanden, wegen en paden;
- het optimaal behoud en beheer van de aanwezige landschappelijke en natuurkwaliteiten;
- het behoud van de bestaande milieukwaliteit (bodem, waterhuishouding, reliëf);
- het conserveren van archeologische vondsten; bij werken dient rekening gehouden te worden met de archeologische waarden;
- de doelstellingen met betrekking tot het beheer van de ankerplaats worden afgestemd met het toekomstige ruilverkavelingsplan Malle-Beerse.

Het beboste landduinengebied van Bruulbergen en de heide en heischrale graslanden van het vliegveld van Malle

- het behoud van de bestaande historische structuur;
- het behoud en beheer van de geomorfologische waarden van de landduinen;
- beheer van de landduinen in functie van het behoud van iedere stap in de vegetatieontwikkeling op duinen: van stuifzand naar bos;
- kwalitatief ecologisch beheer van de bosbestanden;
- streven naar meer ongelijkjarige bosbestanden;
- aandacht voor bosrandenbeheer in functie van de versterking en ontwikkeling van natuurwaarden (struiken, hogere planten, insecten);
- creëren van open plekken in het bos ten behoeve van natuurwaarden (heiderelicten);
- natuurbeheer en natuurontwikkeling in het vliegveld van Malle ten behoeve van het behoud en versterking van zeldzame natuurwaarden;
- het behoud van het open landbouwareaal met akkers en weilanden;
- het behoud en beheer van landelijke onverharde wegen.

Het compartimentenlandschap van en rondom Blommerschot

- het behoud van de historische landbouwenclave Blommerschot met zijn parkachtige karakter;
- het verantwoord ecologisch beheer van de waardevolle dreefbomen en solitaire;
- het uitvoeren van ecologisch verantwoord bosbeheer;
- het behoud en onderhoud van de niet-verharde landelijke wegen;
- bewaren van het beeldbepalende uitzicht van het compartimentenlandschap;
- het behoud en vakkundig beheren van het bouwkundig erfgoed;

De historische bosontginning van Schrabbenbos en Reebergen met het natuurreervaat De Kluis

- kwalitatief ecologisch beheer van de bosbestanden;
- streven naar meer ongelijkjarige bosbestanden;
- het behoud van het aangelegde wegen- en drevenstructuur in het bos;
- aandacht voor bosrandenbeheer in functie van de versterking en ontwikkeling van natuurwaarden (struiken, hogere planten, insecten);
- creëren van open plekken in het bos ten behoeve van natuurwaarden (heiderelicten);
- een kwalitatieve landschappelijke inpassing van de zandwinningsput langs de E34;
- het gepast beheer van waterlopen;
- het behoud en beheer van landelijke onverharde wegen

Het valleilandschap van Beulkebeemden

- het bewaren van het kleinschalige valleilandschap;
- het behoud van het landbouwareaal
- het behoud en ecologisch beheren van kleine landschapselementen als bomenrijen, houtkanten en solitaire bomen;
- het behoud van kleine ruigten in functie van natuurwaarden;
- het aangepast ecologisch beheer van de waterlopen;
- aanpakken van de problematiek van weekendverblijven

Het valleilandschap ten zuidoosten van Eindhoven

- het bewaren van het kleinschalige valleilandschap;
- het behoud van het landbouwareaal;
- het behoud en ecologisch beheren van kleine landschapselementen als bomenrijen, houtkanten en solitaire bomen;
- het aangepast ecologisch beheer van de Visbeek.

10. Kansen, knelpunten en aandachtspunten

De ankerplaats 'Domein Blommerschot en Beulkebeemden' is landschappelijk zeer verscheiden. Van kurkdroge landduinen tot natte beekvalleien: de volledige Kempense landschapsgeschiedenis is vandaag nog steeds af te lezen in het landschap. De uitdaging voor de verschillende overheden, bewoners en gebruikers bestaat erin deze verscheidenheid te handhaven door aangepast gebruik en beheer. Eén van de belangrijkste knelpunten in de ankerplaats is het voorkomen van verschillende zones van weekendverblijven in het bosgebied en de beekvalleien. Zij ontsieren het landschap en verhogen de druk op de beschreven landschapswaarden. De recreatieve invulling van de zandwinningsput langs de autosnelweg is een knelpunt.

11. Gewenste planologische afstemming

In het zuiden van de ankerplaats, in het deelgebied 'Het valleilandschap van Beulkebeemden' zijn twee zones op het gewestplan aangeduid als gebied voor dagrecreatie. De diepe plas langs de E34 op het grondgebied van de gemeente Vorselaar en het sportterrein langs de Pulsebaan op het grondgebied van de gemeente Lille. In het Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan van de gemeente Lille wordt

ervoor gepleit om de sportinfrastructuur te behouden en te bundelen, omdat ze aansluit bij de dorpskern van Wechelderzande. Wel dient de inrichting te gebeuren in overeenstemming met de omgeving. Over de vallei van de Molenbeek (Beulkbeemden) voorziet het GRS het behoud van het kleinschalige valleilandschap.

12. Begrippenlijst en referenties

12.1 Begrippenlijst

Voor de verklaring van de begrippen is er een algemene begrippenlijst. De dossierspecifieke begrippen worden hieronder verklaard.

Cuesta

Cuestas zijn asymmetrische heuvelruggen in zachthellende en geërodeerde lagen van afwisselend zwakke en sterke weerstand tegen erosie. De ene zijde van een cuesta, de cuestarug, heeft een lange, zachte helling, bepaald door de helling van de erosiebestendige laag. De andere zijde, het cuestafront, is een steilere helling, gevormd aan de rand van de harde laag, die ondergraven wordt door erosie van de onderliggende zachte laag.

Landduin

Een in het binnenland gevormd duin.

12.2 Referenties

Literatuur

Centraal Archeologische Inventaris (CAI) – Digitale databank, cai.erfgoed.net.

Decler, K. (2005). Naar een goede praktijk voor beheer en inrichting van trage wegen in het landbouwgebied. Nota INA2005.49, Brussel, 8 p.

De Molder, Th. (1947). Geschiedenis van Oostmalle, Van Mierlo-Proost, Turnhout.

IOK (2007). Gemeentelijk Structuurplan Lille.

Landschapskenmerkenkaart (2002). Digitale Vectoriële bestanden. CD-rom.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (2001). Nieuwe impulsen voor de landschapszorg. De landschapsatlas, baken voor een verruimd beleid. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Monumenten en Landschappen, Brussel, 191 p.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (2001). Atlas van de relictten van traditionele landschappen in Vlaanderen (Landschapsatlas). Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Monumenten en Landschappen, Brussel, CD-rom.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, AROHM, Bestuur voor Monumenten en Landschappen (1985). Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 10n 2 (Ho-Ra). Provincie Antwerpen. Arrondissement Antwerpen.

Stramien (2005). Ontwerp Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan Malle.

Cartografische bronnen

Aero Survey (1971). Orthofotoplan, kaartbladen 8d4 (Oostmalle), 8d5 (Vlimmeren), 16a4 (Oostmalle) en 16a5 (Lille)

Eurosense (1990). Orthofotoplan, kaartbladen 8/6/4 (Oostmalle), 8/7/3 (Vlimmeren), 16/2/2 (Oostmalle) en 16/3/1 (Wechelderzande).

Institut Cartographique Militaire (1878). Kaartbladen 8/6 (Oostmalle), 8/7 (Beersse), 16/2 (Grobbendonck) en 16/3 (Lille).

Institut Cartographique Militaire (ca. 1925). Kaartbladen 8/6 (Oostmalle), 8/7 (Beersse), 16/2 (Grobbendonck) en 16/3 (Lille).

Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgesteld door Graaf de Ferraris (1771-1777), uitgave door het Gemeentekrediet. Kaartbladen 106 (Brecht) en 107 (Santhoven).

Militair Geografisch Instituut (1971). Kaartbladen 8/6 (Oostmalle), 8/7 (Beerse), 16/2 (Grobbendonk) en 16/3 (Lille).

Vandermaelen (1854). Kaartbladen 3/12 (Santhoven).

13. Foto's

Zie bijlage